

Sygn. akt I CSK 197/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Paweł Grzegorzczuk

w sprawie z powództwa Stowarzyszenia Sportowego "W." w K.
przeciwko B.S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 9 marca 2018 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w W.

z dnia 6 kwietnia 2016 r., sygn. akt I ACa .../15,

uchyla zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 17 lutego 2015 r., sygn. akt XVI GC .../14 (punkt I), orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego (punkty III i IV) i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w W., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 lutego 2015 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo Stowarzyszenia Sportowego W. w K. przeciwko B.S. o zasądzenie łącznie kwoty 1.228.588,50 zł w oznaczonych częściach z ustawowymi odsetkami za opóźnienie. Wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2016 r. Sąd Apelacyjny w W.:

- zmienił wskazane orzeczenie w części w ten sposób, że zasądził na rzecz powoda łącznie kwotę 1.228.588,50 zł, w tym kwotę 155.818,10 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 maja 1997 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, kwotę 200.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 31 maja 1997 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, kwotę 200.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 lipca 1997 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, kwotę 300.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 sierpnia 1997 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, kwotę 350.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 września 1997 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, kwotę 22.770,40 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 6 września 2012 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty,

- oddalił apelację powoda w pozostałym zakresie,
- rozstrzygnął o kosztach postępowania przed sądem pierwszej i drugiej instancji.

Orzeczenie powyższe zapadło w oparciu o następujące ustalenia. Sąd Rejonowy w K. nakazem zapłaty z dnia 3 marca 1999 r., sygn. akt V Ng .../99/S, zasądził od F. na rzecz Zakładów Metalurgicznych „S.” kwoty: 155.818,10 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 maja 1997 r. do dnia zapłaty, 200.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 31 maja 1997 r. do dnia zapłaty, 200.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 lipca 1997 r. do dnia zapłaty, 300.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 sierpnia 1997 r. do dnia zapłaty, 350.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 września 1997 r. oraz 21.473 zł

tytułem kosztów procesu. Na wniosek wierzyciela komornicy wszczęli egzekucję z rachunku bankowego, ruchomości, lokat i depozytów, wierzytelności należnych dłużnikowi od innych podmiotów, nieruchomości gruntowych i budynków. Postanowieniami z dnia 28 stycznia 2002 r., z dnia 12 marca 2009 r. umorzono postępowania egzekucyjne wobec bezskuteczności egzekucji w oznaczonym zakresie. Powód powołuje się na cesję wierzytelności, przysługujących Zakładom Metalurgicznym „S.” S.A. w likwidacji na podstawie wskazanego nakazu zapłaty, o której wierzyciel zawiadomił dłużnika pismem z dnia 17 kwietnia 2012 r. Pozwana B. S. w okresie od 1993 r. do dnia 15 grudnia 2003 r. była Prezesem Zarządu dłużnika. Cesjonariusz pismami z dnia 27 sierpnia 2012 r. i z dnia 5 września 2012 r. wezwał pozwaną do zapłaty wierzytelności objętych nakazem zapłaty oraz dalszych kwot 212 zł tytułem kosztów procesu i 1085,40 zł tytułem kosztów postępowania egzekucyjnego, wskazując jako podstawę roszczenia art. 299 k.s.h. Pozew w obecnej sprawie został wniesiony w dniu 13 lutego 2014 r. Pozwana zarzuciła m.in. brak legitymacji czynnej po stronie powoda wobec nie przedstawienia dokumentu potwierdzającego fakt i zakres cesji wierzytelności oraz zarzut przedawnienia. Powód przedstawił w tym zakresie jedynie odpis postaci zawiadomienia z dnia 17 kwietnia 2012 r. skierowanego do dłużnika.

Podstawą oddalenia powództwa przez Sąd Okręgowy w W. było nie wykazanie przez powoda legitymacji materialnoprawnej. Zdaniem Sądu zawiadomienie dłużnika o dokonanej cesji ma charakter dokumentu prywatnego, zatem stanowi jedynie dowód tego, że wskazana w nim osoba go podpisała i złożyła oświadczenie w nim zawarte (245 k.p.c.). Z tych względów nie jest wystarczające dla stwierdzenia faktu dokonania przelewu, jego ważności i skuteczności. Sąd stwierdził ponadto, że powód nie wykazał bezskuteczności egzekucji prowadzonej przeciwko dłużnikowi w zakresie całego majątku, gdyż z księgi wieczystej nr [...] wynika, że dłużnik jest właścicielem nieruchomości położonej w miejscowości K. (gmina T.), a postępowanie egzekucyjne z tej nieruchomości nie zostało jeszcze zakończone. Podzielił również zarzut przedawnienia przyjmując, że roszczenie ulega przedawnieniu z upływem lat trzech liczonych na ogół od dnia stwierdzenia bezskuteczności egzekucji, a skoro stwierdzenie przez komornika przy Sądzie Rejonowym bezskuteczności egzekucji

w zakresie rewiru [...] nastąpiło z dniem 28 stycznia 2002 r., to ten dzień należy uznać za chwilę, w której poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie zobowiązanej do jej naprawienia (art. 442¹ § 1 k.c.).

Sąd Apelacyjny uzupełnił postępowanie dowodowe i ustalił, że postanowieniem z dnia 12 marca 2009 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w G. umorzył postępowanie egzekucyjne na podstawie art. 824 § 1 pkt 3 k.p.c., a nieruchomości dłużnika, z której nadal jest prowadzona egzekucja, jest obciążona hipoteką umowną kaucyjną w kwocie 200.000 dolarów amerykańskich oraz trzynastoma hipotekami przymusowymi w łącznej wysokości 3.702.674 zł, z których jedna (na udziale 1/3) stanowi zabezpieczenie majątkowe na rzecz Prokuratury Wojewódzkiej w W., a część pozostałych została ustanowiona w związku z zaległościami podatkowymi wobec Gminy T. i Urzędu Skarbowego . Oznacza to brak majątku spółki, z którego wierzyciel mógłby się realnie zaspokoić. Sąd uznał, że powód dostatecznie wykazał zawiadomieniem skierowanym do dłużnika i przekazaniem do wiadomości pozwanej, że nabył wierzytelność, bowiem przelew dochodzi do skutku w drodze umowy pomiędzy dotychczasowym wierzycielem a nabywcą bez udziału dłużnika, a nawet poza jego świadomością. Jedynym wymogiem związanym z wykazaniem legitymacji czynnej cesjonariusza jest zawiadomienie w dowolny sposób dłużnika o zbyciu wierzytelności, zawierającego dane pozwalające na identyfikację przedmiotu oraz podmiotów, które zawarły umowę cesji, co ma na celu zapobieżenie spełnienia świadczenia do niewłaściwych rąk (art. 512 k.c.). Sąd drugiej instancji stwierdził, że zostały spełnione wszystkie przesłanki z art. 299 § 1 k.s.h., a nie wykazano okoliczności egzoneracyjnych. Przyjął, że zgodnie z art. 824 § 1 pkt 3 k.p.c. o stanie bezskuteczności egzekucji z majątku można mówić również wtedy, gdy nie można oczekiwać od wierzyciela kontynuacji egzekucji z nieruchomości, jeżeli jej wartość jest niższa od sumy obciążeń hipotecznych. Sąd uznał, że uzyskanie przez wierzyciela wiedzy o bezskuteczności egzekucji, otwierające bieg terminu przedawnienia roszczenia z art. 299 k.s.h., nastąpiło w dniu wydania przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w G. kolejnego postanowienia o umorzeniu egzekucji, tj. w marcu 2009 r. Z tych względów zarzut przedawnienia jest bezzasadny. Sąd ustalił ponadto, że pismem z dnia 13 lutego 2012 r.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku w części dotyczącej orzeczenia reformatoryjnego oraz kosztów postępowania złożyła pozwana. Wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania wskazała obie podstawy kasacyjne (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). W ramach naruszenia prawa materialnego powołała: art. 5 k.c. poprzez niezastosowanie wobec oczywistego naruszenia zasad współżycia społecznego przez powoda, art. 6 k.c. poprzez błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, że powód wykazał zawarcie umowy przelewu wierzytelności, art. 442¹ § 1 k.c. w zw. z art. 299 § 1 k.s.h. poprzez uznanie, że nie doszło do przedawnienia roszczenia, w sytuacji gdy wierzyciel dowiedział się o szkodzie powstałej na skutek nie złożenia przez zarząd dłużnika wniosku o ogłoszenie upadłości w dniu umorzenia postępowania egzekucyjnego przez Komornika Sądowego Rewiru [...] przy Sądzie Rejonowym , tj. 28 stycznia 2002 r., art. 509 § 1 w zw. z art. 510 § 1 k.c. poprzez niezastosowanie, art. 512 k.c. poprzez błędne zastosowanie, polegające na przyjęciu, że jedynym wymogiem związanym z wykazaniem legitymacji czynnej nabywcy wierzytelności jest zawiadomienie dłużnika o dokonaniu cesji, o ile zawiera ono stosowne dane identyfikacyjne. Jako naruszone przepisy postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy, powołała art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 299 § 1 k.s.h. poprzez błędne zastosowanie polegające na nie wyjaśnieniu podstawy faktycznej i prawnej wyroku, w tym niewskazanie, jakie zobowiązanie stanowiło podstawę odpowiedzialności i kiedy ono powstało, art. 385 k.p.c. poprzez niezastosowanie, pomimo że apelacja powoda była bezzasadna, art. 386 § 1 w zw. z art. 232 k.p.c. poprzez jego zastosowanie i uwzględnienie w części apelacji powoda, pomimo jej bezzasadności.

Sąd Najwyższy zważył:

Naruszenie przepisów prawa procesowego może stanowić skuteczną podstawę kasacyjną wówczas, gdy wykazany zostanie jego wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Oznacza to nie tylko, że dane uchybienia bezpośrednio lub

pośrednio miały lub mogły mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, ale i że były tego rodzaju lub wystąpiły w takim natężeniu, że ukształtowały lub mogły ukształtować treść zaskarżonego orzeczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2006r., I CSK 63/05, nie publ.), ponadto naruszone przepisy muszą mieć charakter istotny. Takiego znaczenia nie można przypisać powołanym w skardze art. 386 § 1 k.p.c. oraz art. 385 k.p.c., których naruszenie miało polegać na wydaniu błędnych orzeczeń. Przepisy powyższe, wskazując sposób rozstrzygnięcia (treść) orzeczenia sądu odwoławczego, mają jedynie charakter kompetencyjny co oznacza, że nie mogą stanowić skutecznej podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., wymagającej wykazania kwalifikowanego uchybienia przepisom prawa procesowego. Chybiony jest również zarzut naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sporządzenie uzasadnienia nie odpowiadającego wymaganiom, jakie stawia wymieniony przepis, może wypełniać podstawę kasacyjną wyjątkowo, to jest wtedy, gdy orzeczenie wskutek uchybienia wymaganiom określającym zasady motywowania orzeczeń nie poddaje się kontroli kasacyjnej, w szczególności nie ma wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera takie braki, które ją uniemożliwiają. Tak daleko idące wady uzasadnienia nie występują, a ocena prawidłowości rozstrzygnięcia jest możliwa.

Trafna jest podstawa naruszenia prawa materialnego, wskazująca na uchybienia art. 509 § 1 w zw. z art. 510 § 1 k.c. oraz art. 512 k.c. Nie ulega wątpliwości, że dłużnik pozwany w procesie o spełnienie świadczenia może podnosić zarzuty dotyczące istnienia, treści, braku lub nieprawidłowości causa bądź nieważności umowy przeniesienia wierzytelności, z której cesjonariusz wywodzi roszczenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 1998 r., III CKN 387/97, OSNC1998, nr 10, poz. 162). Kodeks cywilny nie przewiduje wymogu wskazania w umowie przeniesienia wierzytelności zobowiązania, w wykonaniu którego dochodzi do przelewu, co nie zwalnia jej stron od dokładnego określenia przyczyny prawnej, stanowiącej jego uzasadnienie, i w miarę potrzeby jej ujawnienia. Jeżeli zatem, dla podjęcia skutecznej obrony przez pozwanego, niezbędne jest ujawnienie treści umowy przenoszącej wierzytelność może on żądać jej złożenia, a Sąd - w wypadku odmowy - powinien rozważyć celowość

zarządzenia przedstawienia właściwego dokumentu (art. 248 § 1 k.p.c.) lub ocenić następstwa uchylenia się nabywcy w aspekcie sprostania ciężarowi dowodu, który co do powyższych kwestii spoczywa na dochodzącym roszczenia (art. 6 k.c.). Potrzeba przedstawienia umowy stanowiącej podstawę cesji wierzytelności zachodzi zwłaszcza wtedy, gdy roszczenie dochodzone jest przeciwko dłużnikowi nie będącemu wprost stroną danego stosunku zobowiązaniowego, a osobą trzecią. Taki status prawny ma członek zarządu spółki z o.o., ponoszący na podstawie art. 299 k.s.h. odpowiedzialność deliktową za szkodę spowodowaną bezprawnym, zawinionym niezgłoszeniem wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnej spółki, która aktualizuje się dopiero z chwilą bezskuteczności egzekucji przeciwko niej (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2008 r., III CZP 72/08, OSNC 2009, nr 2, poz. 20). Chybione jest zatem stanowisko Sądu drugiej instancji, który odwołując się do art. 512 k.c. przyjął, że jedyną powinnością ciążącą na cesjonariuszu jest zawiadomienie o przelewie, które jest skuteczne z chwilą dojścia do dłużnika umożliwiającego w jakikolwiek sposób zapoznanie się z jego treścią i konsekwentnie uznał, że czynność ta dostatecznie legitymuje powoda jako wierzyciela także wobec członka zarządu, któremu doręczono odpis zawiadomienia. Sąd pominął tym samym istotę i cel powyższego przepisu, polegający na zapewnieniu dłużnikowi ochrony w wypadku spełnienia świadczenia do rąk poprzedniego wierzyciela. Granicą czasową tej ochrony, skutkującej zwolnieniem go ze zobowiązania i powstaniem po stronie cesjonariusza, zubożonego w wyniku otrzymania świadczenia przez cedenta, roszczenia o wydanie bezpodstawnego wzbogacenia, jest chwila zawiadomienia o przelewie przez zbywcę lub dowiedzenia się w inny sposób o przelewie. Wykazanie zawiadomienia wystarcza dla ustalenia faktu powiadomienia o przeniesieniu wierzytelności, ale nie stanowi dowodu jej przejścia na nabywcę. Fakt ten, w wypadku zaprzeczenia, wymaga zatem udowodnienia. Zgodnie przyjmuje się, że jeżeli samodzielnemu zbyciu wierzytelności nie sprzeciwia się ustawa, właściwość zobowiązania lub zastrzeżenie stron, przedmiotem przelewu może być nie tylko całość, ale i niektóre z roszczeń lub innych uprawnień przysługujących wierzycielowi albo ich części. Sąd Najwyższy wyjaśnił ponadto, że w wyniku przelewu wierzytelności przysługującej wobec spółki z o.o., na podstawie art. 509

§ 2 k.c. przechodzą na cesjonariusza związane z tą wierzytelnością roszczenia odszkodowawcze przewidziane w art. 299 k.s.h. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2006 r., V CSK 319/06, Glosa 2007, nr 4, z dnia 12 kwietnia 2012 r., II CSK 390/11, nie publ., z dnia 25 maja 2016 r., V CSK 579/15, OSNC-ZD 2017, nr4, poz. 61, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2017 r., III CZP 61/16, dotąd nie publ.).

Bezzasadny jest zarzut naruszenia art. 442¹ § 1 k.c. w zw. z art. 299 § 1 k.s.h. na skutek przyjęcia nieprawidłowej daty wymagalności roszczenia odszkodowawczego, wobec odmowy uwzględnienia daty pierwszego postanowienia komornika o umorzeniu egzekucji (28 stycznia 2002 r.). Trafne jest bowiem stanowisko Sądu, że skutku takiego nie mogło wywołać postanowienie o bezskuteczności egzekucji w określonym rewirze, połączone z przekazaniem sprawy do komornika z obszaru właściwości innego sądu, który podjął dalsze czynności. Przypomnieć jednak należy, że zgodnie z utrwalonym stanowiskiem orzecznictwa zdarzeniem prawnym istotnym dla powstania odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki kapitałowej jest już powstanie stanu bezskuteczności egzekucji przeciwko spółce. Przyjmuje się, że nie wymaga on formalnego zakończenia postępowania egzekucyjnego, wszczętego na podstawie tytułu wykonawczego, bez zaspokojenia wierzyciela, gdyż wystarcza wykazanie stanu niezaspokojonych zobowiązań, których nie można wyegzekwować od spółki. Szeroka interpretacja pojęcia "bezskuteczność egzekucji", zrównuje ją z nie budzącą wątpliwości nieściągalnością wierzytelności od samej spółki, tj. stanem w którym z okoliczności sprawy wynika niezbicie, że spółka nie ma majątku, z którego wierzyciel mógłby uzyskać zaspokojenie swojej należności. Wskazuje się, że ustalenie przesłanki bezskuteczności egzekucji przewidzianej w art. 299 § 1 k.s.h. (poprzednio art. 298 § 1 k.h.) może nastąpić na podstawie każdego dowodu, z którego wynika, że spółka nie ma majątku pozwalającego na zaspokojenie wierzyciela pozywającego członków zarządu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2003 r., IV CKN 1779/00, OSNC 2004, nr 5, poz. 76, z dnia 26 czerwca 2003 r. V CKN 416/01, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 129, z dnia 9 kwietnia 2008 r., V CSK 527/07 nie publ., z dnia 18 lutego 2015 r., I CSK 9/14, nie publ.).

W szczególności dowodem takim mogą być postanowienie o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości na skutek stwierdzenia, że majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów tego postępowania (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2007 r., II CSK 301/07, nie publ., z dnia 14 lipca 2010 r., V CSK 30/10, nie publ.), sprawozdanie finansowe spółki wskazujące na to, że majątek spółki nie wystarcza na pokrycie wierzytelności, odpis z rejestru przedsiębiorców KRS wskazujący, że spółka utraciła byt prawny i nie funkcjonuje w obrocie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2006 r., II CSK 300/06, Glosa 2007, nr 4, poz. 10), wszelkie inne dowody ujawniające, że w danej sytuacji nie jest realne uzyskanie zaspokojenia przez wierzyciela z pozostałego jeszcze majątku spółki (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1937 r., I C 1927/36, Zb. Urz. 1938, nr 4, poz. 184 i z dnia 4 lutego 2003 r., IV CKN 1779/00, OSNC 2004, nr 5, poz. 76).

Wobec zasadności podstawy naruszenia prawa materialnego we wskazanym zakresie ocena kolejnego zarzutu nadużycia przez cesjonariusza prawa podmiotowego (art. 5 k.c.), jako przedwczesna, jest niecelowa.

Z tych względów Sąd Najwyższy w oparciu art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

kc

jw